УДК 821.161.2-93.09

О. В. Новодворчук

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ДЛЯ ДІТЕЙ ОЛЕСІ МАМЧИЧ

Стаття присвячена розгляду лексико-стилістичних О. Мамчич. Дослідження містить вибіркового аналізу поезій літераторки, завдяки якому розкрито особливості моделювання авторкою поезій різних жанрів (за формами малих фольклорних жанрів та сучасної лірики), використання міксу традиційних і сучасних образів, алюзій на твори усної народної творчості та твори класичної дитячої літератури. Розглянуто тематичний та ідейний зміст поезій, особливості звукової організації поетичного мовлення О. Мамчич, мовностилістичний інструментарій мисткині.

Ключові слова: Олесь Мамчич, література для дітей, поезія для дітей, вірші, стилістика, художні засоби.

DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-21-63-67

Постановка проблеми. Проблема досліджень мови і стилю дитячої літератури є актуальною для сучасного мовознавства. Найчастіше об'єктом лінгвостилістичного аналізу є художні твори класиків дитячої літератури. Дослідженням цього напрямку у словесному мистецтві займалися О. Білецький, Г. Бойко, Н. Данилюк, С. Єрмоленко, Л. Кіліченко, Л. Компанієць, О. Моторний, М. Острик, О. Семенюк, Б. Чалий та ін. Увага дослідників була зосереджена здебільшого на огляді поезії для дітей, тематиці творів, жанровій специфіці, при цьому лінгвостилістичний аспект творів для дітей як окрема проблема, як правило, залишався поза увагою дослідників. Час від часу науковці висвітлювали питання мови і стилю в українській літературі для дітей (М. Білоусова, С. Вольштейн, М. Голянич, Н. Дзюбишина-Мельник, Е. Огар, О. Папуша). Це певною мірою стосується і вивчення поетичного доробку О. Мамчич, адже системного осмислення мовностилістичних особливостей віршів письменниці наразі немає.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного дослідження мови поетичних творів для дітей О. Мамчич.

Мета розвідки полягає в аналізі засобів і способів лексико-стилістичної реалізації змісту художніх текстів О. Мамчич, визначенні основних рис мовної особистості авторки.

О. Мамчич – сучасна українська літераторка, яка пише для дітей та про дітей. Поезія О. Мамчич – сонячна, весела, розбишацька. Відома майстриня слова є авторкою таких книг для дітей як «А на нас упав ананас», «Тиранозавр Оленка», «Хто з'їв мою піжаму?», «Електромобіль Сашко».

Аналізуючи твори письменниці, які входять до вищезгаданих збірок, намагатимемося розкрити творчу особистість О. Мамчич, її світогляд та морально-естетичні цінності.

На думку доктора філологічних наук Голянич Марії Іванівни, «зміст літературного твору відображає авторську картину світу, певну систему духовних цінностей письменника, його оцінку дійсності. Цю картину можна досягнути через систему особливих мовних і немовних засобів і прийомів, а також через композицію тексту» [3, с. 56].

Поезії О. Мамчич сповнені оптимізму. Наприклад, у вірші «Йшли з війни кавуни» розповідається про кавунів-воjakів, які повертаються з війни після перемоги над ворогом: *Йшли з війни кавуни / потопилися вони* [4]. Авторка використовує традиційний образ кавуна в сучасній інтерпретації. Кавуни-воjаки втомлені, виснажені, їх форма вигоріла під пекучим сонцем, але вони сповнені радості: *Та сміялись воjаки дорогою, бо вертались вони – з перемогою!* [4].

Фонетичний малюнок тексту формують ігрова форма вірша та поєднання алітерацій та асонансів. Завдяки цьому вірш набуває мелодійності, наспівності: *Йшли з війни кавуни, потопилися вони* ([u], [n], [i], [e]); Ще й смугасті лати почали линяти ([a], [u], [c], [m], [l]).

Відомий лінгвіст І. Гальперін зазначає, що алітерація – фонетичний стилістичний прийом, метою якого є надання висловленню мелодійності. Сутність цього прийому полягає у повторі подібних звуків, власне приголосних звуків, які знаходяться у безпосередній близькості, особливо на початку сусідніх слів [1, с. 126].

Мовознавець О. Мороховський висловлює тезу про те, що алітерація та асонанс є основними фонетичними засобами стилістики і в прозі, і в поезії. Під алітерацією він розуміє навмисне багаторазове повторення однакових або акустично подібних звуків або кластерів звуків [5, с. 50].

О. Мамчич у своїх віршах часто користується засобами фонетичної виразності. Поезії «А у нас ананас!», «Кора і кориди», «Про ріку», «Ведмежатко вийшло жати», «Упіймав Тьома сома», «Наша чашка мис вуха», «Варила Варочка узвар», «Коні зелені», «А в руді киці» є яскравими зразками фоностилістики (поєднання алітерацій та асонансів, використання епіфори). Письменниця не розмірковує про гру звуків як про особливий стилістичний прийом, а лише інтуїтивно прагне евфонії створеного.

Одним із засобів мовленнєвої образності, які вживаються в художніх творах, є омоніми. Таким художнім засобом послуговується у своїй творчості й О. Мамчич. Наприклад, поезія «А у нас упав ананас!» побудована на використанні омофонів *ананас – а на нас*.

Експериментує письменниця також з художніми образами. У вірші «Іванка, Варка і Федько, а також молоко» на зміну традиційним, сталим образам приходять нові: *Пішли дівчатка і Федько / по нове молоко. / Але корівки, як на зло, / удома не було. / Тоді ходімо на базар! – / але утік базар, / а замість нього походжав / ікластий динозавр* [4].

Традиційний образ корови, відомий ще зі світової міфології, і асоціативно міцно пов'язаний з молоком, замінюються образом «ікластого динозавра», що в цілому призводить до відчуття парадоксу. Заміщення образів *молоко – кефір* надає поезії гумористичного відтінку: *Колись дівчатка і Федько / обійдуть кожен двір / і знайдуть – як не молоко, / тоді бодай кефір* [4].

У своїх поезіях О. Мамчич зберігає інтерес до традицій українського народу, його культури. Вірш «Варила Варочка узвар» – яскравий приклад цього: дівчинка Варочка заклопотана приготуванням компоту із сушених фруктів, який за традицією готувався напередодні церковних свят – Різдва і Хрещення – як обрядова страва. Персоніфікований образ окропу посилено градацією: *Коли **сипнула** Варка груш – / окріп **скрутився**, наче вуж, / а потім **чхнув**, / а потім **зблід**, / а потім **вигнувся**, як кіт, / а потім **насварився**, / а потім **доварився*** [4].

Авторка вдається до поєднання традиційних образів із сучасними й у вірші «Коні зелені». Образ коня з давніх-давен відомий людству. В українській культурі, кінь – це благородна істота, що є помічником селян, вірним другом, символом величчя й витривалості. Досліджуючи національну самобутність естетики українського

пісенного фольклору, Я. І. Гарасим доводить, що «найвищим рівнем фольклорної естетизації відзначається зображення коня» [2, с. 296]. О. Мамчич осучаснює образ коня, зрощуючи традиційний образ з образами сучасними: *коні-трамваї, коні-йетті, коні-лижі, коні-дині, коні з корку, коні з кави* [4].

У віршах О. Мамчич проглядаються алюзії на фольклор та класику дитячої літератури: *Ходить ротик по городу / робить ротик всяку шкоду* (пор. «Ходить гарбуз по городу» з нар. тв.), *А в рудой киці* (пор. «Ой ти, коте сірий» з нар. тв.), *Якось котик у чоботях / загубив квиток на потяг* (пор. «Ось який роззява» К. Чуковського).

У творі «Про тиранозаврів та їжу» авторка використовує образ тиранозавра Оленки, який є інтерпретацією традиційного казкового образу зміючки Оленки (казка «Телесик») та алюзією на образ дракончика (дитячий анекдот «Сирітка я нещасний»): *Була собі маленька / тиранозавр Оленка. / Вона усіх з'їдала, / з'їдаючи – страждала* [4].

Фольклорний образ змія веде свою генезу з найвіддаленіших часів, але, осучаснюючи традиційний образ змія, О. Мамчич надає йому друге життя.

Письменниця сучасності у своїх поезіях використовує образи, які пов'язані з техногенним розвитком: *мобілка, електромобіль, мультиварка, трек, робот* та ін. Наприклад: *і вже аж парко Варці, немов у мультиварці; Хлопці люблять машинки, треки і залізниці, з роботами картинки* [4]. Вжиті неологізми, крім функції відтворення колориту доби, мають у собі заряд певної експресії, надають викладу невимушеності, розмовного забарвлення.

Подекуди у творах з'являються індивідуально-авторські неологізми (*афрокартоплинка, клишовух, бджологризка* та ін.). У вірші «Ведмежатко вийшло жати» авторка створює неологізми шляхом зрощення основ слів. Наприклад: *та круг вулика – як rischi – / кусолані бджологризки / ведмежа ковтнуло слинку / і пішло шукать малинку* [4]. Функціонування оказіоналізмів у творі засвідчує індивідуальну творчу манеру, справляє естетичний вплив на читача.

Лексика віршів О. Мамчич, їх образний світ розкриває моральні, філософські, соціально-історичні погляди письменниці.

Таким чином, поезії О. Мамчич утверджують духовний розвиток дитини та відбивають сучасні тенденції поетики. Лінгвостилістична своєрідність віршів для дітей Олесі Мамчич полягає у поєднанні традиційних образів із сучасними, використанні традиційних форм / жанрів (лічилка, нескінченна казочка, каламбур, загадка, скороговка) та форм класичної літератури. Синтез різних світоглядних позицій, які розширюють горизонти цілісної «картини світу» свідомості письменниці дозволяють відкрити читачеві нового сучасного автора та забезпечують її репрезентацію в україномовній поетичній творчості для дітей.

Отже, проблема досліджень мови й стилю сучасної дитячої поезії для дошкільників є мало розробленою, а **перспектива** її розгляду передбачає розв'язання таких важливих питань: побудова моделі цілісної образної картини світу О. Мамчич; визначення провідних чинників та механізмів формування образів сучасної поезії для дітей дошкільного віку.

Список використаної літератури

1. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка : учеб. / И. Р. Гальперин. – 3-е изд. – Москва : URSS, 2010. – 331 с. ; Galperin I. R. Stilistika angliyskogo yazyka : ucheb. / I. R. Galperin. – 3-e izd. – Moskva : URSS, 2010. – 331 s.
2. Гарасим Я. І. Національна самобутність естетики українського пісенного фольклору / Я. І. Гарасим. – Львів : Українські технології, 2010. – 376 с. ; Harasym Ya. I.

Natsionalna samobutnist estetyky ukrainskoho pisennoho folkloru / Ya. I. Harasym. – Lviv : Ukrainski tekhnolohii, 2010. – 376 s.

3. Голянич М. І. Внутрішня форма слова і дискурс : моногр. / М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного ун-ту ім. В. Стефаника, 2008. – 296 с. ; Holianych M. I. Vnutrishnia forma slova i dyskurs : monohr. / M. I. Holianych. – Ivano-Frankivsk : Vydavnycho-dyzainerskyi viddil TsIT Prykarpatskoho natsionalnoho un-tu im. V. Stefanyka, 2008. – 296 s.

4. Добірка дитячих віршиків від Олеси Мамчич з різних збірок [Електронний ресурс] // Мала сторінка. – Режим доступу : <https://mala.storinka.org/%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0-%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%B8%D1%85-%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%81%D1%96-%D0%BC%D0%B0%D0%BC%D1%87%D0%B8%D1%87-%D0%B7-%D1%80%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BE%D0%BA.html> ; Dobirka dytiachykh virshykyv vid Olesi Mamchych z riznykh zbirochok [Elektronnyi resurs] // Mala storinka. – Rezhym dostupu : <https://mala.storinka.org/%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0-%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%B8%D1%85-%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%81%D1%96-%D0%BC%D0%B0%D0%BC%D1%87%D0%B8%D1%87-%D0%B7-%D1%80%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BE%D0%BA.html>

5. Стилистика английского языка : учеб.пособ. / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. Л. Лихошерст, Э. В. Тимошенко. – Киев : Вища шк., 1984. – 247 с. ; Stilistika angliyskogo yazyka : ucheb.posob. / A. N. Morokhovskiy, O. P. Vorobeva, N. L. Likhosherst, E. V. Timoshenko. – Kiev : Vishcha shk., 1984. – 247 s.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2019.

O. Novodvorchuk

LEXICAL AND STYLISTIC FEATURES OF OLESYA MAMCHYCH' POETRY FOR CHILDREN

The article deals with the consideration of lexical and stylistic features of poems for children of the modern writer O. Mamchych. The study contains a selective analysis of the poetry of the writer, which reveals the peculiarities of modeling the poetry of different genres (in the form of small folklore genres and contemporary lyrics), the use of a mix of traditional and contemporary images, allusions to the works of oral folk art and works of classical literature for children. The article covers the plot, thematic and ideological content of poetry.

The author analyzes the peculiarities of the sound organization of poetic speech by O. Mamchych, the linguistic and stylistic instruments of the artist. The writer finds the right rhymes, builds the original soundtrack of the poem using the play of sounds. Most of the writer's works are full of alliteration, sensations, anaphors and epiphora. Such verbal music fascinates the reader.

The lexical means of expressing the poetry language of O. Mamchych reflect the moods of the modern world, modern Ukraine and the child of the future. The writer uses colloquial vocabulary, novelties and historicisms in her composition. The poem «Kozak» perfectly illustrates O. Mamchych's ability to use historicism and colloquial vocabulary. The author basing on the traditions and history of the Ukrainian people builds a lively story about a little boy, a Cossack, who fights with foreigners.

The linguistic features of the poetry of the writer reveal her artistic skill. Bright epithets, metaphors, comparisons convey all the beauty of the poetic word of Olesya Mamchych to the reader. The artistic word of the writer is to move the reader, to influence on his feelings, to encourage him to be kinder, to study the history and culture of the Ukrainian people, and to keep up with the times.

The work of O. Mamchych is constantly in harmony with the past and the present. It relies on traditional artistic images to create new ones. The writer opens familiar images in a new way in many compositions. The master of the poetic word builds an invisible bridge of understanding between the reader and the author by the allusions to the works of oral folk art and works of classical literature for children.

The article gives the confirmation that O. Mamchych's poetry is not only aesthetic, but also linguo-didactic, because it contributes to the linguistic formation (lexical, phonetic and grammatical) and speech competences (artistic speech, cognitive speech, emotional) of a child.

The research gives an opportunity to understand the model of the O. Mamchych world, to find out the basic mechanisms of the 21st century poetry image formation for preschool children.

Key words: *Olesya Mamchych, literature for children, poetry for children, poems, stylistics, artistic means.*

УДК 821.161.2(71)-3.09

Н. А. Одарчук
Е. К. Коляда
І. М. Калиновська

ОБРАЗ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВНОГО СВЯЩЕННИКА В ТВОРАХ ЛЮБОВІ ВАСИЛІВ-БАЗЮК

Шляхом концептуально-образного аналізу літературних творів канадської письменниці українського походження Любові Василів-Базюк схарактеризовано збірний образ українського православного священника початку – середини ХХ століття. Виокремлено та детально описано складові збірного образу.

Ключові слова: *образ православного священника, збірний образ, складові образу, автобіографічний роман, персонаж твору.*

DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-21-67-74

Постановка проблеми. Ім'я канадської письменниці, меценатки, магістра бібліотекарства та інформацій Торонтського університету, проте що важливіше – нашої землячки, Любові Василів-Базюк, – не достатньою мірою поціноване в Україні. У пошуковнику Google щонайбільше знайдуться побіжні посилання на її книги, які надійшли до фондів бібліотек, декілька відгуків вдячних читачів, проміжні згадування її імені у контексті проведених заходів, а сторінка у Вікіпедії – скупа на факти з біографії, творчого доробку, просвітницької активності Любові Йосипівни як у Канаді, що стала її другою Батьківщиною, так і в до щему дорогій її серцю Україні [4]. І хоч лакуна у всесвітній мережі не применшує